

PRÁVO INDIÍ – PRVÝ HISPANOAMERICKÝ PRÁVNÝ SYSTÉM

JUDR. JÁN PUCHOVSKÝ, PhD.
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA PRÁVNÝCH DEJÍN

Abstrakt

Témou článku je právo Indií – španielske koloniálne právo, teda právny systém vytvorený pre potreby španielskych zámorských kolónií, označovaných termínom Indie, pričom mohlo ísť o právo vytvorené orgánmi s legislatívnou právomocou, sídliacimi tak v Španielsku, ako aj v Indiách, a tiež o miestne obyčajové právo španielskych kolónií. Článok približuje miesto práva Indií v komplikovaných právnych pomeroch španielskych zámorských kolónií, druhy jeho formálnych prameňov, ale najmä jeho historický vývoj a významnejšie právne pamiatky.

PUCHOVSKÝ, Ján. Právo Indií – prvý hispanoamerický právny systém. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, roč. 3, 2011, č. 5, s. 58-74.

Úvod

Právo Indií... Tento pojem znie nezainteresovanému stredoeurópskemu čitateľovi zrejme zvláštne. Čo si pod ním predstaviť? Má súvis s indickým subkontinentom? Ale prečo potom právo Indií a nie právo Indie? Realita je však úplne iná. Je všeobecne známe, že pôvodných obyvateľov amerického kontinentu nazývame Indiánmi, aj keď väčšina z nich nikdy Indiu nenavštívila. Známe je aj to, že toto pomenovanie dostali na základe omylu Krištofa Kolumba, ktorý si pri objavení Ameriky myslel, že doplával do Indie. A v tomto omyle spočíva aj dôvod toho, prečo Španieli svoje zámorské kolónie, nachádzajúce sa prevažne na území dnešnej Latinskej Ameriky, nazvali termínom Indie (*Indias*). Právo Indií bolo teda právom španielskych zámorských kolónií.¹ Po španielsky sa označuje ako *derecho indiano*. Doslovný

¹ Medzi španielske zámorské kolónie, ktoré existovali v 15. až 19. storočí, zaradujeme rozsiahle územia na americkom kontinente (značná časť Južnej Ameriky, väčšina Strednej Ameriky vrátane Mexika a viacerých karibských ostrovov a tiež rozsiahle územia na juhozápade a juhu dnešných Spojených štátov amerických), ázijské súostrovia Filipíny a viaceré tichomorské ostrovy (napr. Guam). Pre podrobnejšie vymedzenie územia španielskych zámorských kolónií a charakteristiku ich vzťahu k materskej krajine pozri článok: PUCHOVSKÝ, Ján. Ústredné orgány správy španielskych zámorských kolónií v 16. až 19. storočí. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, roč. 1, 2009, č. 1, s. 80-92.

preklad tohto pojmu je indické právo. Keby sme však používali tento pojem, pomýlilo by to čitateľskú verejnosť. Preto sa ako najvhodnejší preklad javí práve termín právo Indií.

Pojem právo Indií (*derecho indiano*) sa v španielskojazyčnej odbornej literatúre používa v dvoch významoch – v širšom a v užšom zmysle. V širšom zmysle pojem právo Indií označoval celý právny poriadok španielskych kolónií, ktorý pozostával z práva Indií v užšom zmysle, z kastílskeho práva aplikovaného v španielskych kolóniách, z obyčajového práva domorodého obyvateľstva a zo (v pomerne malej miere aplikovaného) španielskeho nekastílskeho práva. V tomto článku budeme termín právo Indií chápať v užšom zmysle – ako španielske koloniálne právo, teda právny systém upravujúci (na rozdiel od kastílskeho práva) len otázky týkajúce sa španielskych zámorských kolónií, pričom mohlo ísť o právo vytvorené orgánmi s legislatívnou právomocou, sídliacimi tak v Španielsku, ako aj v Indiách, a tiež o miestne obyčajové právo španielskych kolónií s výnimkou obyčajového práva domorodého obyvateľstva.²

V tomto článku sa budeme venovať tomuto prvému hispanoamerickému právnemu systému z hľadiska jeho miesta v komplikovaných právnych pomeroch španielskych zámorských kolónií i druhov prameňov práva, ale najmä si priblížime jeho historický vývoj a významnejšie právne pamiatky.

1. Miesto práva Indií v právnom poriadku španielskych zámorských kolónií

Právo platné v španielskych zámorských kolóniách malo komplikovanú štruktúru. Na ich území platilo súčasne niekoľko právnych systémov. Tromi základnými právnymi systémami platnými súčasne v španielskych zámorských kolóniách boli kastílske právo (*derecho castellano*), ktoré bolo platným právom Kastílie ako materskej krajiny týchto kolónií, ďalej právo Indií (*derecho indiano*) ako právo vytvorené len pre potreby španielskych kolónií a indiánske obyčajové právo (*derecho consuetudinario indígena*). Okrem nich sa v Indiách v menšej miere aplikovalo aj španielske nekastílske právo, čiže právne normy iných častí Španielska ako Kastílie – napr. baskické právo. Ďalším právnym poriadkom aplikovaným v španielskych kolóniách bolo kánonické právo Katolíckej cirkvi, ktorého početné normy boli obsiahnuté aj vo viacerých zbierkach kastílskeho práva i práva Indií. Štát tiež v prípade niektorých právnych vzťahov výslovne ustanovil, že sa budú spravovať norma-

² Táto definícia termínu právo Indií v širšom a v užšom zmysle vychádza z prác: MENACHO CHIOK, Luis Pedro. *El Derecho Indiano*. In <http://www.gestiopolis1.com/recursos8/Docs/eco/derecho-indiano-concepto-y-caracteristicas.htm> (2007-09-01); BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 276, 280-281.

mi kánonického práva Katolíckej cirkvi.³ Okrem toho treba upozorniť na skutočnosť, že nie všetky normy práva Indií boli jednotné pre celú španielsku zámorskú koloniálnu ríšu, a preto treba rozlišovať regionálne právo Indií platné v jej určitom regióne a spoločné právo Indií platné v celých španielskych Indiách.⁴

Aký bol vzájomný vzťah medzi týmito právnymi systémami? V akých prípadoch sa malo aplikovať kastílske právo, v akých právo Indií, kedy indiánske obyčajové právo a kedy niektorý z ďalších spomenutých právnych systémov? Túto otázku riešili normy kastílskeho práva aj práva Indií. Ak odhliadneme od aplikácie indiánskeho obyčajového práva v určitých sférach života príslušníkov indiánskych komunít a od veľmi obmedzenej aplikácie španielskeho nekastílskeho práva, bol tento problém riešený na princípe vzťahu generálnych a špeciálnych právnych noriem (*lex generalis* a *lex specialis*). Až na určité výnimky, o ktorých bude reč ďalej, platil v španielskom koloniálnom práve tento systém: Na prvom mieste sa malo použiť miestne regionálne právo Indií. Ak daný právny vzťah neupravovalo, malo sa subsidiárne použiť právo susedného regiónu. V prípade, že ani to neobsahovalo úpravu daného právneho vzťahu, malo sa aplikovať spoločné právo Indií.⁵ Ak úpravu daného právneho vzťahu neobsahovalo regionálne ani spoločné právo Indií, aplikovali sa naň normy kastílskeho práva.⁶

Spomínané výnimky tvorili normy kastílskeho práva, ktoré sa v Indiách neaplikovali subsidiárne ako *lex generalis*, ale primárne. Mohlo sa tak stať len v prípadoch, o ktorých to výslovne ustanovovalo platné právo. Príkladmi kastílskych právnych predpisov, ktoré v kolóniách pôsobili primárne, a nie subsidiárne, boli *Ordenanzas Militares* (Vojenské nariadenia), *Ordenanzas generales de la Armada* (Všeobecné nariadenia o vojenských námorných silách) atď.⁷

S určitým zjednodušením možno v rámci právneho poriadku španielskych zámorských kolónií rozlíšiť oblasti právnych vzťahov, ktoré boli podrobne upravené právom Indií, a právne odvetvia, v ktorých sa prevažne aplikovali normy kastílskeho práva. Francisco José del Solar k tomu uvádza, že normy

³ Kráľovský výnos z 12. júla 1564 napríklad ustanovil, že manželskoprávne vzťahy sa majú spravovať podľa pravidiel prijatých na Tridentskom koncile. (BASADRE AYULO, Jorge. *Historia del Derecho. Tomo II*. Lima : [s.n.], 2001, s. 170.)

⁴ K tomu pozri BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 279.

⁵ Porovnaj BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 279.

⁶ Porovnaj BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 282.

⁷ K tomu pozri BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 282.

práva Indií boli prevažne verejnoprávne a upravovali predovšetkým politické, administratívne a trestnoprávne záležitosti, čo však neznamená, že by neexistovalo aj súkromné právo Indií.⁸ O prevahe verejnoprávných noriem v práve Indií hovorí aj Federico Geng Delgado.⁹ V práve Indií bola veľmi podrobne upravená oblasť správneho a finančného práva, ako aj cirkevné záležitosti riešené normami kánonického práva.¹⁰ Právo Indií sa tiež podrobne venovalo úprave právneho postavenia Indiánov, ktorých sa na jednej strane snažilo ochrániť pred svojvôľou a útlakom kolonizátorov¹¹, na druhej strane však legalizovalo určité formy vykorisťovania Indiánov, ako bola napr. *mita*¹² v baniach. Naopak, v oblasti súkromného práva bolo právo Indií slabšie rozvinuté. Základné inštitúty, ako boli rodina, vlastníctvo atď., sa spravovali podľa noriem kastílskeho práva. Právo Indií v oblasti súkromného práva malo kazuistický charakter, teda jeho špeciálne normy upravovali len niektoré osobitné problémy. Ostatné veci sa riadili podľa kastílskeho práva, ak odhliadneme od používania španielskeho nekastílskeho práva a indiánskeho obyčajového práva.¹³

2. Druhy prameňov práva platného v španielskych zámorských kolóniách

Formálnymi prameňmi písaného práva platného v španielskych zámorských kolóniách boli: zákon (*ley*)¹⁴, nariadenie (*ordenanza*), opatrenie (*provi-*

⁸ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 34.

⁹ GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 169.

¹⁰ Porovnaj BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 274.

¹¹ O vznik legislatívy ochraňujúcej Indiánov sa zaslúžili bojovníci za práva indiánskeho obyvateľstva v španielskych kolóniách, z ktorých najslávnejším bol biskup v mexickom Chiapase – dominikán Bartolomé de las Casas (1474 – 1566), ktorý mal pomerne veľký vplyv na španielskych kráľov. Legislatíva ochraňujúca Indiánov sa, žiaľ, v kolóniách často nedodržiavala. Už samotný fakt jej existencie však pre Indiánov predstavoval pozitívum, keďže sa mohli na súdoch domáhať práv, ktoré im z nej vyplývali, čo sa aj mnohokrát stalo.

¹² Termín *mita* pochádza z ríše Inkov, kde označoval verejné práce vykonávané príslušníkmi ľudu. Tento inkský inštitút prevzali v koloniálnom období Španieli – išlo o verejné práce, ktoré museli vykonávať Indiáni.

¹³ BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 276.

¹⁴ V tomto prípade ide o zákon vo vlastnom zmysle slova. V širšom zmysle sa za zákony v Indiách považovali aj rôzne iné typy prameňov práva: pragmatické sankcie, opatrenia, výnosy, dekréty atď. (K tomu pozri MENACHO CHIOK, Luis Pedro. *El*

sión), kráľovský výnos (*real cédula, real orden*), kráľovský dekrét (*real decreto*), listina (*carta*), pragmatická sankcia (*pragmática sanción*), obežník (*orden circular*), rozhodnutie (*auto, resolución, sentencia*) a štatút (*estatuto, constitución*).¹⁵ Popri tejto legislatíve platilo v Indiách aj obyčajové právo. Mohlo ísť o právne obyčaje kastílske, hispanoamerické, španielske nekastílske a o obyčajové právo indiánskeho obyvateľstva. V období *conquistas*¹⁶ boli významnými prameňmi práva aj *capitulaciones*, teda zmluvy *conquistadorov*¹⁷ s korunou, *repartos de tierras e indios* – rozdelenie pôdy a Indiánov vykonávané *conquistadormi*, ako aj *requerimientos* – výzvy na podrobenie sa španielskemu kráľovi čítané domorodým panovníkom a náčelníkom, ktorých neuposlúchnutie bolo zámenkou pre následný útok na Indiánov.¹⁸

3. Periodizácia dejín práva Indii

Právo Indii začalo vznikať v období objavenia Ameriky výpravou Krištofa Kolumba. Časť právnych historikov¹⁹ považuje za jeho prvé právne pamiatky súbor piatich búl pápeža Alexandra VI. z roku 1493, nazývaný *Alexandrovské buly* (*Las Bulas Alejandrinas*). Iní autori²⁰ považujú za začiatok dejín práva Indii už uzavretie *Capitulación de Santa Fe* – zmluvy medzi Krištofom Kolumbom a Katolíckymi kráľmi Fernandom Aragónskym a Isabel Kastílskou zo 17. apríla 1492 o financovaní a iných záležitostiach jeho prvej výpravy, počas ktorej sa podarilo objaviť Ameriku. Dejiny práva Indii, ktoré sa začali koncom 15. storočia, rozdeľujú právni historici na niekoľko období.

Derecho Indiano. In: <http://www.gestiopolis1.com/recursos8/Docs/eco/derecho-indiano-concepto-y-caracteristicas.htm> (2007-09-01.)

¹⁵ TAMAYO HERRERA, José. *Nuevo compendio de Historia del Perú*. Lima : [s.n.], 1985, s. 104; SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 35; ASSEN GUERRA, Percy. *Derecho Indiano*. In <http://www.telsa.com.pe/assen/indio.htm> (2006-06-30).

¹⁶ Slovo *conquista* znamená v španielčine dobytie, podmanenie si, podrobenie si. V tomto článku sa termín *conquista* používa v špecifickom význame – na označenie dobytia územia v zámorí Španielmi.

¹⁷ španielskych dobyvateľov

¹⁸ BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 241-242, 244; GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 140-141.)

¹⁹ Napríklad SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 29;

²⁰ Napríklad GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 126.

Francisco José del Solar – vychádzajúc z členenia, ktorého autorom je Niceto Alcalá Zamora²¹ – rozdeľuje dejiny práva Indií na tri obdobia: 1) úvodné obdobie (*época del prologo*), ktoré sa začalo vydaním búl Alexandra VI. v roku 1493 a končí sa promulgáciou *Nových zákonov (Leyes Nuevas)* v roku 1542; 2) obdobie textu (*época del texto*), nazývané tiež obdobím legislatívnych aktivít (*época de la legislación*), začínajúce sa kompilačnými a systematizačnými aktivitami Juana de Ovando vo sfére práva Indií, ktoré vyvrcholili vydaním Ovandovho kódexu (*Código Ovandino*) v roku 1571, a trvajúce do konca 17. storočia, keď bola vydaná najvýznamnejšia zbierka španielskych koloniálnych zákonov – *Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias (Rekopilácia²² zákonov kráľovstiev Indií)* z roku 1680; 3) záverečné obdobie (*época del epílogo*), ktoré zahŕňa 18. storočie a končí sa promulgovaním prvej španielskej ústavy – známej ako Ústava z Cádiz – v roku 1812 a jej následným odvolaním kráľom Fernandom VII. v roku 1814.²³ Táto periodizácia má svoje klady aj zápory. Kladom je, že zreteľne rozlišuje tri svojím zameraním skutočne odlišné obdobia vývoja tohto právneho systému. Nedostatkom tejto periodizácie je však fakt, že prvá etapa sa končí v roku 1542, ale druhá sa začína až na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 16. storočia. V dôsledku toho vzniká vákuum skoro tridsiatich rokov, a to aj napriek tomu, že v tomto období vzniklo niekoľko zbierok (kompilácií) práva Indií. Jej druhým nedostatkom je vymedzenie konca záverečného obdobia dejín práva Indií promulgovaním Ústavy z Cádiz v roku 1812 a jej následným odvolaním zo strany kráľa Fernanda VII. v roku 1814 napriek tomu, že v roku 1819 vzniká zbierka platného koloniálneho práva *Catálogo de Matraya*.

Iné členenie ponúka Federico Geng Delgado. Hlavným medzníkom jeho periodizácie dejín práva Indií sú kompilačné a systematizačné aktivity Juana de Ovando v oblasti koloniálneho práva na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 16. storočia. Preto dejiny práva Indií rozdeľuje na dve základné obdobia – 1) predovandovské obdobie (*etapa preovandina*), ktoré sa začína uzavretím *Capitulación de Santa Fe* a končí sa vymenovaním Juana de Ovando za vizitátora Rady pre Indie v roku 1567; 2) postovandovské obdobie (*etapa postovandina*), v rámci ktorého rozlišuje etapu postovandovských *rekopilácií* a 18. storočie, ktoré bolo pre neho epochou komentárov

²¹ Niceto Alcalá Zamora (1877 – 1949) bol v rokoch 1931 – 1936 prezidentom Španielskej republiky.

²² Termín *rekopilácia* (špan. *recopilación*) označoval v práve Indií aj v kastílskom práve zbierku právnych predpisov.

²³ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 11-14.

a dopĺňania *Recopilación* z roku 1680, pričom sa zmieňuje aj o kompilačných snahách vo sfére práva Indií na konci 18. storočia.²⁴

Jorge Basadre Grohmann rozdelil vo svojej významnej práci *Historia del Derecho Peruano* (Dejiny peruánskeho práva) materiu dejín koloniálneho práva tak, že venoval osobitnú kapitolu prameňom práva v období *conquisty*, ďalšiu *rekopiláciám* 16. a 17. storočia (pričom za prvý pokus o koordináciu zákonov Indií považuje už *Leyes Nuevas* z roku 1542) a do osobitnej kapitoly vyčlenil koloniálnu legislatívu 18. a 19. storočia.

Na rozdiel od predchádzajúcich troch peruánskych autorov člení španielsky právny historik Francisco Tomás y Valiente dejiny práva Indií na štyri obdobia. Prvé nazýva úvodnou etapou a vymedzuje jeho trvanie od roku 1492 do roku 1511. Charakterizuje ho ako roky, keď Španieli ešte nepoznali rozsah teritórií, ktoré začali objavovať, pričom nemali ešte jasnú predstavu, ako organizovať svoje panstvo a kolonizáciu. Druhým obdobím jeho periodizácie je tzv. kritická etapa (1511 – 1566), počas ktorej sa polemizovalo o právach ovládnuť nové územia a vykorisťovať ich obyvateľov. Revidovali sa základné koloniálne inštitúcie a diskutovalo sa o legitimitě španielskej prítomnosti v Indiách.²⁵ Napriek týmto debatám vznikala početná koloniálna legislatíva, a to tak v Španielsku (najmä na pôde významného ústredného orgánu koloniálnej správy – Rady pre Indie²⁶), ako aj v samotných kolóniách (kde boli tvorcami právnych predpisov miestne orgány s legislatívnou právomocou²⁷). Tretie obdobie nazýva Francisco Tomás y Valiente etapou konsolidácie práva Indií (1566 – 1700). Jeho začiatok vymedzuje rokom 1566, keď zomrel biskup Bartolomé de las Casas, najslávnejší (aj keď zďaleka nie jediný) španielsky zástanca Indiánov, ktorý sa zaslúžil aj o rozvoj legislatívy na ich ochranu. V nasledujúcom roku začal Juan de Ovando svoju slávnu vizitáciu Rady pre Indie, ktorá sa stala impulzom pre aktivity v oblasti kompilácie obrovského celku predpisov práva Indií. Tie sa zavŕšili vydaním *Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias* v roku 1680. Medzi rokmi 1566 a 1680 koloniálna legislatíva pribúdala, právnická vedecká literatúra v In-

²⁴ GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 126-128.

²⁵ K problematike týchto polemík pozri napr.: TOMÁS Y VALIENTE, Francisco. *Manual de Historia del Derecho Español*. Madrid : Editorial Tecnos, 2010, s. 332-337; GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 91-111.

²⁶ Charakteristiku postavenia a právomoci Rady pre Indie možno nájsť napr. v článku: PUCHOVSKÝ, Ján. Ústredné orgány správy španielskych zámorských kolónií v 16. až 19. storočí. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, roč. 1, 2009, č. 1, s. 80-92.

²⁷ K problematike orgánov španielskej koloniálnej správy pôsobiacich priamo v Indiách pozri napr. monografiu PUCHOVSKÝ, Ján. *Právne dejiny ríše Inkov a miestokráľovstva Peru*. Bratislava : PraF UK, 2010, s. 130-183.

diách²⁸ prežívala svoj najväčší rozkvet a právo Indii sa čoraz viac odlišovalo od svojho kastílskeho vzoru. Posledné – štvrté obdobie v periodizácii Francisca Tomása y Valienteho sa začína v roku 1700, keď Habsburgovcov na španielskom tróne vystriedali Bourbonovci. S týmto obdobím sú spojené reformy koloniálnej správy, ale aj narastanie emancipačných snáh obyvateľov kolónií, ktoré napokon viedli k ich osamostatneniu od Španielska v 19. storočí.²⁹

Napriek parciálnym rozdielom majú všetky uvedené periodizácie spoločné to, že odlišujú skoršie obdobie vytvárania koloniálneho práva od obdobia, keď sa okrem legislatívnej činnosti dbalo už aj na systematizáciu a kompiláciu právnych predpisov.

V súlade s tým a s prihliadnutím na odlišnosť právneho vývoja v 18. storočí a v 19. storočí možno teda dejiny práva Indii rozdeliť na tri základné obdobia.

Prvé z nich možno charakterizovať ako etapu tvorby práva Indii, ktorá ešte nebola sprevádzaná snahami o jeho systematizáciu.³⁰ Jeho poslednou významnejšou právnou pamiatkou boli *Leyes Nuevas* z roku 1542.

Druhé obdobie bolo etapou, keď sa popri legislatívnej činnosti mimoriadne plodne rozvíjali aktivity zamerané na kompiláciu a systematizáciu koloniálneho práva, ktoré vyústili do tvorby významných zbierok koloniálnych právnych predpisov. Prvou zbierkou tohto typu bola – podľa súčasného stavu bádania – *rekopilácia* miestokráľa Nového Španielska Luisa de Velasco z roku 1552. Najslávnejšou právnou pamiatkou tohto obdobia je monumentálna *Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias* z roku 1680 – najvýznamnejšia zbierka španielskej koloniálnej legislatívy, ktorej vydaním vyvrcholilo druhé obdobie dejín práva Indii.

V treťom období 18. a 19. storočia kompilačné a systematizačné aktivity v právnej sfére spočiatku utíchli. Vystriedali ich reformy v oblasti koloniálnej ekonomiky a administratívy, presadzované bourbonovskou dynastiou. Až v druhej polovici 18. storočia sa oživila kompilátorská činnosť vo sfére práva. Nedosiahla však už intenzitu podobných aktivít v 16. a 17. storočí.

²⁸ Téma španielskej koloniálnej právnickej literatúry sa podrobnejšie venuje napr. BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 285-321.

²⁹ TOMÁS Y VALIENTE, Francisco. *Manual de Historia del Derecho Español*. Madrid : Editorial Tecnos, 2010, s. 328.

³⁰ Možno s výnimkou *Leyes Nuevas* z roku 1542, ktoré Jorge Basadre Grohmann považuje za prvý pokus o koordináciu koloniálnych zákonov, a preto je diskutabilné, či ich vydanie ešte možno zaradiť do úvodného obdobia dejín práva Indii.

4. Prvé obdobie dejín práva Indií

Na začiatku vývoja koloniálneho práva stoja *Las Bulas Alejandrinas* (*Alexandrovské buly*) – súbor piatich búl pápeža Alexandra VI. z roku 1493, ktorými pridelil jednu časť *Indií* kastílskym kráľom a druhú časť panovníkom Portugalska.³¹ Obe krajiny si následne hraničnú líniu medzi svojimi sférami vplyvu modifikovali. Stalo sa tak zmluvou z Tordesillas v roku 1494. V dôsledku tohto rozhraničenia sa Brazília – objavená v roku 1500 – stala ako jediná časť Latinskej Ameriky kolóniou Portugalska.³² *Alexandrovské buly* sa pre španielskych učencov 16. storočia i neskorších období stali najvýznamnejším právnym titulom, slúžiacim na ospravedlnenie *conquisty* a kolonizácie Ameriky. V súvislosti s touto témou vznikla teologicko-právna diskusia, či pápež týmito bulami udelil kastílskym kráľom politickú moc, alebo len duchovnú úlohu hlásateľov evanjelia. Španielsky štát sa priklonil k prvej z týchto dvoch interpretácií.³³ Významným predstaviteľom druhého názorového prúdu bol biskup v mexickom Chiapase Bartolomé de las Casas. Pre neho *Alexandrovské buly* kráľom poskytli len právo hlásať evanjelium Indiánom, ale nie priamu moc nad nimi. Podľa neho sú Indiáni slobodní, možno na nich pôsobiť len nenásilnými prostriedkami a iba ak sa dobrovoľne obrátia na kresťanskú vieru, budú podriadení španielskemu kráľovi, pričom všetky vojny vedené proti nim sú nespravodlivé.³⁴

Prvý španielsky koloniálny zákon bol vydaný 20. júna 1500. Kráľovským výnosom bola vtedy uznaná sloboda Indiánov. Motívom na jeho vydanie bol ilegálny predaj 21 zajatých Indiánov, privezených do Španielska Krištofom Kolumbom. Zákon nariaďoval, aby títo Indiáni znova získali slobodu a vrátili sa do Ameriky.³⁵

Dňa 27. decembra 1512 kráľ Fernando Aragónsky promulgoval *Leyes de Burgos* (*Zákony z Burgosu*), ktorých cieľom bola ochrana Indiánov pred krutosťou kolonizátorov. Impulzom na ich vydanie sa stalo energické vystúpenie dominikánskeho mnícha Antonia de Montesinos na obranu Indiánov na ostrove Española³⁶ pred krutým zaobchádzaním zo strany kolonizátorov v ro-

³¹ BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 242.

³² SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 40.

³³ GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 86 – 87.

³⁴ Porovnaj TOMÁS Y VALIENTE, Francisco. *Manual de Historia del Derecho Español*. Madrid : Editorial Tecnos, 2010, s. 336.

³⁵ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 41.

³⁶ Ide o španielsky dobový názov ostrova, na ktorom sa dnes nachádza Dominikánska republika a Haiti.

ku 1511.³⁷ *Leyes de Burgos* pozostávali z 32 zákonov. Zaväzovali *conquistadores* a kolonizátorov rešpektovať ľudské práva pôvodných obyvateľov kolónií.³⁸

Ďalšou právnou pamiatkou tohto obdobia bolo *Provisión sobre descubrimientos (Opatrenie o objavoch)*, ktoré vydal španielsky kráľ Carlos I.³⁹ v roku 1526.⁴⁰

Mimoriadne významným súborom koloniálnych zákonov v prvej polovici 16. storočia boli slávne *Nariadenia pre správu Indií a dobré zaobchádzanie a zachovanie Indiánov (Ordenanzas para la gobernación de las Indias y buen tratamiento y conservación de los indios)*, označované aj ako *Leyes Nuevas (Nové zákony)*⁴¹, ktoré vydal 20. novembra 1542 kráľ Carlos I. Ich duchovným otcom bol už spomínaný chiapasský biskup Bartolomé de las Casas. *Nové zákony* upravovali činnosť Rady pre Indie, nimi bolo zriadené miestokráľovstvo Peru⁴² i *audiencia*⁴³ v Lime, ako aj tzv. pohraničná *audiencia* v Strednej Amerike. Venovali sa aj rôznym ďalším otázkam koloniálnej správy a zavádzali podstatné reformy v právnej úprave prác a tribútu Indiánov, ako aj *encomienda*⁴⁴ a proklamovali úplné zrušenie otroctva domorodcov.

³⁷ K tomu pozri TOMÁS Y VALIENTE, Francisco. *Manual de Historia del Derecho Español*. Madrid : Editorial Tecnos, 2010, s. 332-333.

³⁸ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 42.

³⁹ Tento panovník, známy tiež ako cisár Svätej ríše rímskej národa nemeckého pod menom Karol V., bol španielskym kráľom v rokoch 1516 – 1556.

⁴⁰ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 42.

⁴¹ Ich podrobnejšiu analýzu obsahuje napr. štúdia: OREJÓN MUÑOZ, Antonio. *Análisis de las Leyes Nuevas*. In SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 104-117.

⁴² Španielska zámorská koloniálna ríša sa členila na miestokráľovstvá. Ako prvé bolo v roku 1535 zriadené miestokráľovstvo Nové Španielsko so sídlom v Mexiku a ako druhé v roku 1542 miestokráľovstvo Peru so sídlom v Lime. V 18. storočí k nim pribudli miestokráľovstvá Nová Granada a Río de la Plata.

⁴³ Termín *audiencia* označoval významný kolegiálny orgán španielskej koloniálnej správy v Indiách. Išlo o kráľovské odvolacie tribunály predstavujúce najvyššiu súdnu inštanciu v španielskych koloniálnych miestokráľovstvách. V niektorých záležitostiach pôsobili aj ako súd prvej inštancie. Boli tiež dôležitým administratívnym orgánom. Na ich čele stál prezident *audiencie*.

⁴⁴ Termín *encomienda* označoval spôsob vykorisťovania Indiánov, ktorý zaviedli španielski kolonizátori vo svojich amerických dŕžavách v 16. storočí. Princípom *encomiendy* bolo, že sa *encomenderom* (držiteľom *encomiendy*) zverovali Indiáni na určenom území pod ochranu s povinnosťou zabezpečiť ich evanjelizáciu. Za odmenu mali právo na tribút od Indiánov. Ten mohol mať formu drahých kovov, poľnohospodárskych a iných výrobkov i práce. V praxi sa však *encomenderi* vo

Obsahovali aj ustanovenie na ochranu černochoch pri vykonávaní práce.⁴⁵ Po potlačení povstania peruánskych *encomenderov*, vedených Gonzalom Pizarrom, ktorí sa nevedeli zmieriť s ustanoveniami *Nových zákonov* zameranými na podstatné obmedzenie a postupnú likvidáciu systému *encomiend*, boli *Nové zákony* zmiernené v ich prospech.

5. Obdobie kompilácie a systematizácie práva Indií

V druhej polovici 16. storočia sa začalo druhé obdobie dejín práva Indií, pre ktoré bola charakteristická kompilácia a systematizácia koloniálnych právnych predpisov.

Už v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch 16. storočia vzniklo niekoľko čiastkových zbierok koloniálnych právnych predpisov, ako boli *rekopilácia* miestokráľa Nového Španielska Luisa de Velasco (1552), *rekopilácia* prokurátora audiencie v Mexiku Antonia Maldonada, nazvaná *Repertorio de las cédulas, provisiones y ordenanzas reales* (Zbierka kráľovských výnosov, opatrení a nariadení) (1556), zbierka *Cedulario de Puga* (1563) od *oidora*⁴⁶ mexickej audiencie Vasca de Puga, ako aj kompilácie úradníkov Rady pre Indie Francisca Fernández de Liébana a Juana Lópeza de Velasco.⁴⁷

Oficiálne snahy španielskeho štátu o vytvorenie zbierky koloniálnej legislatívy sa začali vyvíjať v roku 1570, keď kráľ Felipe II. nariadil, aby sa vytvorila zbierka koloniálnych zákonov (*compilación de las Leyes de Indias*). Táto úloha pripadla veľkej osobnosti španielskej právnej vedy – Juanovi de Ovando⁴⁸. Tento profesor univerzity v Salamance a prezident Rady pre Indie predbehol svoju dobu. Nechcel vytvoriť len *rekopiláciu* koloniálnych zákonov, ale (ako uvádza Federico Geng Delgado) viac ako dve storočia pred érou veľkých európskych kodifikácií sa stal autorom prvého projektu kódexu v moderných dejinách – kodifikácie práva Indií.⁴⁹ Tento plánovaný, ale na-

vzťahu k Indiánom zvykli starať prevažne alebo výlučne o svoje práva a nie aj o povinnosti, pričom domorodcov kruto vykorisťovali.

⁴⁵ Porovnaj OREJÓN MURO, Antonio. *Análisis de las Leyes Nuevas*. In SOLAR, Francisco José del: *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 104.

⁴⁶ Termín *oidor* označoval v španielskych zámorských kolóniách sudcu audiencie.

⁴⁷ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 49-50; MENACHO CHIOK, Luis Pedro. *El Derecho Indiano*. In <http://www.gestiopolis1.com/recursos8/Docs/eco/derecho-indiano-concepto-y-caracteristicas.htm> (2007-09-01).

⁴⁸ Tento právnik vykonal ako vizitátor (inšpektor) v rokoch 1567 – 1571 inšpekciu Rady pre Indie, pri ktorej zistil vážne nedostatky v jej činnosti. Neskôr sa stal prezidentom tejto významnej inštitúcie.

⁴⁹ GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 123-124.

pokon nedokončený kódex vošiel do dejín ako *Código Ovandino* (Ovandov kódex).⁵⁰ Ovandovi nestačilo len zozbierať zákony a usporiadať ich do *recompilácie*. Chcel skúmať prírodné podmienky kolónií a spoločenské vzťahy v rámci „republiky Indiánov“ a „republiky Španielov“⁵¹, poznať právne, politické, spoločenské a ekonomické inštitúcie v Indiách, teda najprv sa oboznámiť s týmito krajinami, aby mohol zohľadniť ich potreby, a až potom pre ne tvoriť právne normy.⁵² V súvislosti s prípravou kódexu Ovando zaslal do Nového sveta dotazníky, na ktorých otázky odpovedali koloniálni hodnostári a úrady v rôznych častiach Ameriky. Tie sa neskôr stali dôležitými materiálmi pre právnú vedu.⁵³ Podľa Federica Genga Delgada bolo dielo Juana de Ovando pokusom skončiť s vizigótskou⁵⁴ tradíciou neorganických *recompilácií*. Ovandov kódex mal byť rozdelený do siedmich kníh, pričom každá z nich mala obsahovať právne predpisy upravujúce príbuznú problematiku.⁵⁵ Veľkolepý projekt tohto kódexu sa však napokon nezrealizoval. Juan de Ovando odovzdal kráľovi v roku 1571 prvú knihu svojej kodifikácie s názvom *De gobernación espiritual* (*O duchovnej vláde*). Ovandova smrť v roku 1575 však paralyzovala tieto snahy o kompiláciu a kodifikáciu práva Indií.⁵⁶

Rada pre Indie sa však nevzdala zámeru vytvoriť komplexnú zbierku koloniálnych zákonov, prekonávajúcu doterajšie čiastkové kompilácie práva Indií. Nik sa však nechcel ujať tejto úlohy, až kým ju v roku 1582 neprevzal Diego de Encinas.⁵⁷ Výsledkom jeho viac ako jedno desaťročie trvajúcej práce bola čiastková zbierka koloniálnych zákonov, známa ako *Cedulario de Encinas*, publikovaná v roku 1596.

Práce na tvorbe komplexnej zbierky koloniálnej legislatívy postupne pokračovali v priebehu 17. storočia. V tejto činnosti vtedy vynikli najmä Rodri-

⁵⁰ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 49.

⁵¹ Termíny „republika Španielov“ a „republika Indiánov“ označovali v amerických kolóniách Španielska dve základné zložky spoločnosti. Ako vidno už z názvu týchto dvoch komúnít, išlo o rozdelenie na rasovom a etnickom princípe.

⁵² GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 124.

⁵³ GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 126.

⁵⁴ Feudálne španielske právo nadväzovalo na právo Vizigótov, ktorí ovládali Španielsko v období raného stredoveku.

⁵⁵ K tomu pozri GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 125.

⁵⁶ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 50.

⁵⁷ Porovnaj HARING, Clarence H.. *El Imperio Hispánico en América*. Buenos Aires : Ed.Solar/Hachette, 1966, s. 121.

go de Aguiar y Acuña a dvaja právnici osobne spojení s Peru – Antonio de León Pinelo a Juan de Solórzano Pereira.⁵⁸ Ani jeden z týchto právnikov sa však nedomohol vydania zbierky, na tvorbe ktorej pracovali. Práce trvali dlhé desaťročia a do úspešného konca dospeli až v roku 1680, keď kráľ Carlos II. promulgoval ich výsledok – komplexnú zbierku koloniálneho práva, nazvanú *Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias* (*Rekopilácia zákonov kráľovstiev Indií*). *Recopilación* – promulgovaná v roku 1680 – bola publikovaná a začala platiť v roku 1681.⁵⁹

Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias z roku 1680 predstavuje najvýznamnejšiu právnu pamiatku v dejinách práva Indií – jeho najslávnejšiu zbierku. Je to monumentálne dielo, pozostávajúce zo 6 377 zákonov. *Recopilación* sa delí na deväť kníh. Knihy sa ďalej delia na tituly, obsahujúce zákony. Celkový počet titulov je 218.⁶⁰

Prvá kniha, rozdelená na 24 titulov, obsahuje predovšetkým právnu úpravu cirkevných záležitostí. Okrem toho v nej možno nájsť aj zákony upravujúce problematiku univerzít a iných vzdelávacích ustanovizní, kníh, ktoré sa v Indiách tlačili alebo do nich dovážali, ako aj nemocníc a dobročinných zariadení.

Druhá kniha, rozdelená na 34 titulov, obsahuje najmä normy správneho práva. Okrem iného tu možno nájsť podrobnú právnu úpravu organizácie, právomocí a fungovania Rady pre Indie a *audiencií*.

Zákony tretej knihy, rozdelené na 16 titulov, tiež upravujú problematiku koloniálnej správy (napr. úrad miestokráľa). Veľký priestor je v nej tiež venovaný záležitostiam vojenstva a námorníctva.

Štvrtá kniha, rozdelená na 26 titulov, obsahuje právnu úpravu objavov a kolonizácie, mestskej a obecnej správy v Indiách, verejných prác, banskej problematiky, rybárstva, manufaktúr a ďalších záležitostí.

Zákony piatej knihy, rozdelené na 15 titulov, sa týkajú problematiky koloniálnej správy a súdnictva.

⁵⁸ K tomu pozri BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 252; HARING, Clarence H: *El Imperio Hispánico en América*. Buenos Aires : Ed. Solar/Hachette, 1966, s. 121-122.

⁵⁹ Porovnaj BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 252; SOLAR, Francisco José del: *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 53.

⁶⁰ Porovnaj BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 253; SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 53; GENG DELGADO, Federico. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Ediciones Jurídicas, 2005, s. 172.

Celý text *Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias* z roku 1680 v historickom vydaní, rozdelený podľa titulov, je prístupný na webovej stránke peruánskeho parlamentu (<http://www.congreso.gob.pe/ntley/LeyIndiaP.htm>).

Šiesta kniha, rozdelená na 19 titulov, obsahuje podrobnú právnu úpravu postavenia pôvodného obyvateľstva *Indií*.

V siedmej knihe, ktorú tvorí len 8 titulov, prevažujú normy trestného práva a právna úprava ochrany spoločenskej morálky.

Zákony ôsmej knihy, rozdelené na 30 titulov, podrobne upravujú problematiku finančnej správy a finančného práva.

Deviata kniha *Recopilación*, ktorá sa člení na 39 titulov, obsahuje podrobnú právnu úpravu organizácie, právomocí a činnosti Kontraktačného domu pre Indie⁶¹, ako aj normy obchodného a námorného práva.

6. Záverečné obdobie dejín práva Indií

V 18. storočí kompilátorské aktivity vo sfére práva Indií ustali. Španielske kolónie mali k dispozícii rozsiahlu *Recopilación* z roku 1680 a pozornosť štátu vedeného novou bourbonovskou dynastiou sa zamerala na vnútorné reformy v Španielsku aj v kolóniách. Reformy boli, samozrejme, zavádzané prostredníctvom právnych predpisov, čoho dôsledkom bol postupný vývoj práva Indií. Francisco Tomás y Valiente v tejto súvislosti konštatuje, že *Recopilación* z roku 1680 sa čoskoro začala stávať zastaranou.⁶² Oficiálne snahy štátu o novú kompiláciu koloniálnych právnych predpisov sa však objavujú až v druhej polovici 18. storočia. Kráľ Carlos III. – reformne orientovaný monarcha – poveril v roku 1776 prokurátora Rady pre Indie Juana Crisóstoma de Ansótegui, aby vypracoval novú redakciu koloniálnych právnych predpisov. Výsledkom jeho (ako výstižne skonštatoval Francisco José del Solar) titanskej práce bol *Nuevo Código de las Leyes de Indias* (Nový kódex zákonov Indií), ktorý napriek tomu, že ho 25. marca 1792 schválil kráľ Carlos IV., nikdy nenadobudol platnosť. Preto je známy skôr pod názvom *Proyecto Ansótegui* (Ansóteguiho projekt).⁶³

Na sklonku obdobia španielskej koloniálnej nadvlády nad väčšinou Latinskej Ameriky – v roku 1819 bol v Lime publikovaný katalóg kráľovských výnosov vydaných po vzniku *Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias* z roku 1680, ktorého autorom bol španielsky mních Juan Matraya de Ri-

⁶¹ Kontraktačný dom pre Indie bol jedným z ústredných orgánov správy španielskych zámorských kolónií. Charakteristiku jeho postavenia a právomocí možno nájsť napr. v článku: PUCHOVSKÝ, Ján. Ústredné orgány správy španielskych zámorských kolónií v 16. až 19. storočí. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, roč. 1, 2009, č. 1, s. 80-92.

⁶² Porovnaj TOMÁS Y VALIENTE, Francisco. *Manual de Historia del Derecho Español*. Madrid : Editorial Tecnos, 2010, s. 343.

⁶³ SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 56.

ci.⁶⁴ V odbornej literatúre⁶⁵ je podľa svojho zostavovateľa nazývaný *Catálogo de Matraya* (*Matrayov katalóg*).

Zánikom miestokráľovstva Peru v roku 1824 sa zavŕšil proces osamostatnenia väčšiny španielskych zámorských kolónií. V nových nezávislých republikách, ktoré nastúpili na ich miesto, boli postupne normy práva Indií nahradzané novými právnymi úpravami. Vplyv práva Indií sa však zachoval aj v právnych poriadkoch týchto nezávislých latinskoamerických štátov.

Záver

Právo Indií začalo vznikať v období španielskej koloniálnej expanzie na prelome 15. a 16. storočia ako odpoveď na praktickú potrebu právne upraviť otázky správy španielskych zámorských kolónií, ako aj najrôznejšie aspekty života koloniálnej spoločnosti. Bolo to prvé hispanoamerické právo – právo tvorené z veľkej časti Európanmi podľa kastílskeho – teda európskeho vzoru pre rozľahlé územia španielskej mimoeurópskej koloniálnej ríše. Pomerne skoro sa z neho stal veľmi rozsiahly právny systém zahŕňajúci obrovské množstvo právnych predpisov, vydávaných tak v Španielsku sídliaimi ústrednými orgánmi koloniálnej správy, ako aj rôznymi inštitúciami koloniálnej správy so sídlom priamo v Indiách. Túto legislatívu ešte dopĺňalo obyčajové hispanoamerické právo. Uvedené pomery, panujúce v 16. storočí, možno bez prehánania označiť za akýsi stav legislatívneho chaosu, čo od polovice spomínaného storočia viedlo úradné autority koloniálnej správy, ako aj španielskych právnikov zaoberajúcich sa koloniálnym právom k snahám o zozbieranie a systematizáciu mimoriadne početnej hispanoamerickej legislatívy. Tieto snahy sa stali oficiálnou politikou španielskej koruny od poslednej tretiny 16. storočia, keď sa systematizačných aktivít v oblasti práva Indií chopil Juan de Ovando. Keby smrť nebola ukončila jeho činnosť, možno by sa boli svetové právne dejiny už v 16. storočí dočkali prvej modernej kodifikácie práva. V každom prípade však naštartoval dlhodobý (viac ako jedno storočie trvajúci) proces tvorby komplexnej zbierky práva Indií, ktorý sa zavŕšil v roku 1680 vydaním monumentálnej *Recopilación de Leyes de los Reinos de las Indias*.

Právo Indií bolo už od 16. storočia aj predmetom vedeckého výskumu v Španielsku aj priamo v kolóniách, ktorý nadviazal na veľmi vyspelú tradi-

⁶⁴ Porovnaj BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 270.

⁶⁵ Napríklad v dielach: BASADRE, Jorge. *Historia del Derecho Peruano*. Lima : Edigraf S.A., 1985, s. 269; SOLAR, Francisco José del. *Historia del Derecho Peruano (Tomo segundo)*. Lima : Ediciones Reales S.R.L., 1993, s. 59.

ciu španielskej právnej vedy.⁶⁶ Z veľkých *indianistas*, ako sa po španielsky nazývali vedci zaoberajúci sa právom Indií, možno spomenúť napr. postavy ako Juan Matienzo, Juan de Solórzano Pereira či Gaspar de Escalona y Agüero. V Indiách vznikali a rozvíjali sa univerzity budované podľa vzoru slávnej španielskej Universidad de Salamanca. Prvou z nich bola najstaršia univerzita na americkom kontinente – Universidad San Marcos v Lime, založená v roku 1551. A neodmysliteľnou súčasťou vzdelávania, ktoré poskytovali, bola aj výchova budúcich právnikov. Spomedzi ich absolventov vzišli aj vedci, skúmajúci právo Indií. Vtedy sa mu venovali ešte ako pozitívnemu právu. Neskôr, s rozpadom španielskeho koloniálneho impéria, sa z práva Indií postupne stal predmet výskumu právnej histórie. Venovalo a venuje sa mu množstvo autorov v rôznych krajinách sveta. Najväčšiu pozornosť mu, prirodzene, venujú autori zo Španielska a z latinskoamerických krajín, kde ide o súčasť národných právnych dejín. Nie sú však zďaleka jediní. Stačí spomenúť napríklad výsledky výskumov Clarencea Henryho Haringa (1885 – 1960) zo Spojených štátov amerických, ktorý podrobne vedecky spracoval problematiku španielskej koloniálnej správy v Amerike. Medzinárodná komunita vedcov, skúmajúcich právo Indií, sa od roku 1966 pravidelne (väčšinou v dvoj- až trojročných intervaloch) stretáva na medzinárodných vedeckých kongresoch. Z prvého takéhoto stretnutia, ktoré sa uskutočnilo v októbri 1966 v Buenos Aires, vzišla iniciatíva založiť stálu organizáciu, ktorá na periodicky konaných kongresoch umožní komunikáciu výsledkov výskumov, realizovaných pokiaľ možno podľa spoločných plánov, a kritické vyhodnotenie týchto výsledkov. V dôsledku týchto návrhov vznikol *Instituto Internacional de Historia del Derecho Indiano* (Medzinárodný inštitút dejín práva Indií), tvorený historikmi, ktorí sa špecializujú na túto problematiku. 11. októbra 1966 bola podpísaná zakladajúca listina tohto inštitútu. Jeho zakladajúcimi členmi sa stalo 21 vedcov.⁶⁷ Zatiaľ posledný – sedemnásty kongres Medzinárodného inštitútu dejín práva Indií sa konal 27. septembra – 1. októbra 2010 v mexickom meste Puebla de los Ángeles.⁶⁸

Prečo je aj dnes dôležitý vedecký výskum práva Indií? Španielsky právny historik Francisco Tomás y Valiente uvádza viaceré dôvody. Bez štúdia práva Indií podľa neho nemožno porozumieť počiatkom ani rozvoju španielskej kolonizácie v zámorí, pre ktorú tvorilo normatívny prostriedok, cez ktorý sa organizovala a nadobudla legitimitu. Ďalším dôležitým dôvodom je, že tak ako je štúdium koloniálneho obdobia nevyhnutné pre porozumenie novšej

⁶⁶ K problematike španielskej právnej vedy v období raného novoveku pozri napr. dielo TOMÁS Y VALIENTE, Francisco. *Manual de Historia del Derecho Español*. Madrid : Editorial Tecnos, 2010, s. 298-324.

⁶⁷ Porovnaj <http://www.congresoderechoindiano.ucv.cl/instituto.htm>

⁶⁸ Porovnaj <http://www.diecisietecongresoderechoindiano.com/>

histórie rôznych krajín Strednej a Južnej Ameriky, tak aj poznanie práva Indií umožňuje porozumieť mnohým charakteristickým črtám a inštitútom súčasného pozitívneho práva týchto krajín a aj dnes je potrebné pre právne riešenie hraničných sporov a iných medzinárodnoprávných problémov medzi týmito štátmi.⁶⁹ Že je táto funkcia práva Indií (prameniaca zo skutočnosti, že súčasné hranice latinskoamerických krajín majú korene v územnosprávnom členení španielskeho impéria v Amerike) stále aktuálna, dokazuje aj súčasný hraničný spor medzi Nikaraguou a Kostarikou. A je tu ešte jeden aspekt. Právo Indií bolo prvým hispanoamerickým právnym systémom. Bolo to prvé vlastné právo španielskej Ameriky, budované podľa európskeho vzoru. Ak dnes môžeme skonštatovať, že právo krajín Latinskej Ameriky patrí do kontinentálneho právneho systému (a teda je nášmu právu bližšie ako napr. právo Anglicka či Spojených štátov amerických), táto skutočnosť má korene práve v období, keď v tejto časti sveta platilo právo Indií. Právo Indií tak predstavuje spoločné právne dedičstvo španielskojazyčných latinskoamerických krajín.

Recenzent: doc. JUDr. Vladimír Vrana, PhD.

PUCHOVSKÝ, Ján. Law of the Indies – the first Hispano-American legal system. In *HISTORIA ET THEORIA IURIS*, Vol. 3, 2011, No. 5, p. 58-74.

Law of the Indies was the Spanish colonial law – the legal system created for the needs of Spanish overseas colonies, called by term Indies. It could be the law created by institutions with legislative power, residing both in Spain and in Indies, and also the local customary law of Spanish colonies with exception of customary law of indigenous population.

The history of Law of the Indies can be divided into three basic periods. The first of them can be described as the period of creation of the Law of the Indies, which was not yet accompanied by efforts to its systematization. The second period was age, when there were developed – alongside legislative activity – very prolific activities focused on compilation and systematization of colonial law, which resulted in creation of important collections of colonial legislation. For the third period of 18th and 19th century there were typical reforms in the sphere of colonial economy and administration. In the second half of 18th century there was revived compilatory activity in the sphere of Law of the Indies. However, it did not reach the intensity of similar activities in the 16th and 17th century.

⁶⁹ TOMÁS Y VALIENTE, Francisco: *Manual de Historia del Derecho Español*. Madrid : Editorial Tecnos, 2010, s. 326-327.